

Kur'âniyyûn Temsilcileri ve Bibliyografyaları Üzerine Bir Çalışma*

Zohreh Akhavan MOGHADDAM - Seyyed Majid NABAVI

Çeviren

Mehmet Beşir ERGİN¹ 

1. Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı, İstanbul/Türkiye
besirah1958@hotmail.com

Makale Bilgileri	Öz
Makale Geçmişi Geliş: 25.04.2020 Kabul: 27.10.2020 Yayın: 31.12.2020 Anahtar Kelimeler: Şia, Sünnî, Kur'âniyyûn, Şahsiyetler, Akımlar.	Kur'âniyyûn, hadîsin hücciyetini tamamen reddeden veya hadîsler için gereken önemi vermeyen kimselere verilen addır. Bu kimseler, itikâd ve amel için sadece Kur'ân'ı yeterli görmektedirler. Bu makalede söz konusu ekolün bazı ileri gelenleri ve kaynakları tanıtılmaktadır. Bu çalışmada 8 Şia mezhebine mensup Kur'âniyyûn ve 16 Ehl-i Sünnet'e mensup Kur'âniyyûn'lardan seçilerek faaliyetleri ve eserleri ile birlikte tanıtılmaktadır. Daha sonra ise Kur'âniyyûn ile ilgili 18 kitap, 22 makale ve 9 tez çalışması bilgisi verilmektedir.

A Study on Quraniyyun (Quranism) Representatives and References

Article Info	Abstract
Article History Received: 25.04.2020 Accepted: 27.10.2020 Published: 31.12.2020 Keywords: Shia, Sunni, Quraniyyun, Quranism, Islamist Currents.	Quraniyyun (Quranism) is a name given to the ones who do not accept the hadiths as evidence and who do not give essential importance to hadiths. Those people accept only the Quran as evidence in theological and practical issues. In this article, some pioneers and sources of such ecole are introduced. Furthermore, in this work, 8 Shii Quraniyyun and 16 Quraniyyun from Ahli Sunnah are introduced with their works and activities. Moreover, information about 18 books, 22 articles, and 9 thesis which are related to Quraniyyun is given.

Atıf/Citation: Moghaddam, Zohreh Akhavan – Nabavi, Seyyed Majid. “Kur'âniyyûn Temsilcileri ve Bibliyografyaları Üzerine Bir Çalışma”. çev. Mehmet Beşir Ergin. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50/50 (2020), 228-241.

DOI: <http://dx.doi.org/10.51121/ilafak.2020.12>



“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)”

* Tercümesini yapmaya çalıştığımız bu makale Zohreh Akhavan Moghaddam ve Seyyed Majid Nabavî tarafından kaleme alınmış olup “Şahsiyetşinâsi ve Menba'sinâsiy-i Kur'âniyyûn” (Fâsilnâme-i Tahassusîy-i Mutâlaât-i Kur'ân ve Hadîs-i Sefîne, Yıl: 15 sayı: 57, Vîje-i Kur'ânbesendegî, Kış, 2018 ss:135-147) ismiyle yayımlanmıştır. Makalede; Kur'âniyyûn ekolüne mensup 8 Şif ve 16 Sünnî âlimin biyografisine, fikirlerine ve eserlerine yer verilmiştir. Çeviride büyük ölçüde metne sâdık kalınmakla birlikte özellikle bazı ifadelerin kapalılığı gidermede veya ifadeyi daha anlaşılır kılmak için asıl metinde yer almayan bazı ifadeler tarafımızdan eklenmiş; metin içi olan dipnotlar her sayfanın altına konulmak suretiyle okuyucuya kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak metin içi dipnotlarda eksik olarak verilen erişim tarihi ve kitap künyeleri gibi bazı bilgiler tercüme metne ilave edilmiş ve kaynakça yeniden dizayn edilmiştir. Beri taraftan metinde şemsî veya kamerî olarak geçen şahıs doğum-vefatları ve kitap-makale basım yılları milâdî olarak verilmiştir. Makaleyi çevirmemizdeki temel âmillerden biri özellikle Farsça kaleme alınmış Kur'âniyyûn sahasına dair geniş bir bibliyografya sunması ve bu tür farklı dilde kaleme alınan çalışmaların Türk tefsir akademiasına tanıtılmasıdır.

GİRİŞ

Kur'ân ve hadîs, İslam'ı anlamak açısından en önemli kaynaklar arasındadır. Bu iki kaynağın otoritesi Şîî ve Sünnîler'in çoğunluğu tarafından kabul edilmektedir. Bu ikisinin hücciyetiyle ilgili te'kîd içeren birçok âyet ve hadîs, Müslümanların saâdet sebebi olarak kabul edilmektedir.

Fakat bazı Müslümanların Kur'ân ve Hadîs'le ilgili aşırıya kaçmaları, bazı özel akımların ortaya çıkmasına neden oldu. Hadîs konusundaki aşırıcılık, Şîîlerde Ahbârîler'in, Sünnîlerde de Selefîler'in ortaya çıkmasına sebep oldu. Ayrıca Kur'ân'la ilgili bu durum, Şîî-Sünnîler arasında Kur'âniyyûn ve Kur'ân'ın yeterli olduğunu¹ savunanlar şeklinde kendini göstermiştir. Bu husus bazı kişiler tarafından da desteklenmiştir. Her iki aşırı grup, hadîs ve Kur'ân konusunda oldukça ileri gittiler. Örneğin; Kur'âniyyûn çok az ve sınırlı sayıda hadîs dışında başka bir şeyi kabul etmezler veya Kur'ân dışında hiçbir şeyi (hadîslerden) doğru kabul etmezler. Ahbârîler veya Selefîler arasında ise hadîs dışında hiçbir şey kabul görülmemekte ve hadîslerden çıkarılan rasyonel yorumlara değer verilmemektedir.

Çok açıktır ki, bazı Şîî ve Sünnîlerin kabul gören inanç sistemine göre her iki grubun izlediği yol yanlıştır. Zirâ, Kur'ân ve hadîs ancak ikisi bir arada olursa yol gösterici olacaktır.

Kur'âniyyûn/Kur'ânî'ler/Ehl-i Kur'ân, aslında Şîîlik ve Sünnîlikteki çoğu inançlarından uzaklaşan kimselerdir. Bunlar, sünnet ve hadîslere gereken önemi vermemişlerdir. Onlar, Kur'ân'ın Müslümanların hidâyeti için yeterli kaynak olduğunu düşünmektedirler. Diğer taraftan Peygamber, Ehl-i Beyt ve Sahâbe'den gelen hadîsleri de doğru bulmamakta ve Sünnet'i reddetmektedirler. Bunlardan bazıları hadîs ve hadîs kitaplarıyla ilgili ağır sözler bile sarf etmişlerdir.

1. Şahıslar

Kur'âniyyûn tek bir mezhebe özgü değildir. Hem Şîî mezhebinde hem de Sünnî mezhebinde Kur'âniyyûn eğiliminde ve inancında olan bazı kişilere rastlanmaktadır. Bu şahsiyetlere ait bazı telifler bulunmakta, hatta bazıları siyâsî makamlarda da bulunmuşlardır. Bu şahsiyetlerin, faaliyet ve eserlerinin tanıtılması araştırmacılar için faydalıdır. Şimdi bu kişilikler, Şîî ve Ehl-i Sünnet başlığı altında anlatılacaktır.

1.1. Şia

Bu bölümde; Sünnet'i ve onun hücciyetini inkâr eden Kur'âniyyûn veya Kur'ân'ın yeterliliğini savunan şahsiyetlerin tanıtımı üzerinde durulacaktır.

1.1.1. Hırkânî Olarak da Bilinen Seyyid Esadullah Mîr İslâmî (Hârkânî)

Hırkânî, 1838'de Kazvîn'de doğdu. Orada fıkıh ve usûl ilimlerini öğrendi. Daha sonra Tahran'a gitti. Fransızcaya da hâkimdi. O, Tahran'a gittikten sonra oradan da Necef'e gitti ve içtihat derecesini aldıktan sonra Tahran'a geri döndü. En önemli eseri

¹ Bu ifade makalede قرآن بسندگانی ifadesi olarak geçmekte; bu da Kur'ân ile yetinenler manasına gelmektedir. (ç.n.)

Mahvû'l-Mevhûm ve Sahvû'l-Ma'lûm'dur. Ayrıca O, Seyyid Cemâleddin Esedâbâdî² ile de görüşüp ondan etkilendi. Dînî faaliyetlerin dışında siyâsî faaliyetlerde de bulundu. Diğer taraftan O'nun Meşrutiyet devriminde de rolü oldu.

O, ifade edildiğine göre *Bâzgeçt be Kur'ân/Kur'ân'a dönme* sloganıyla İran'da Şiî Kur'âniyyûn akımının oluşmasında önemli rol oynayan ilk kişiydi.³ Yine ona göre Kur'ân dışında her şey susturulmalı ki akaid Kur'ân'dan öğrenilebilsin.

Onun bazı eserleri şunlardır; *Risâle-i Usûl-i Akâid*, *Risâle-i Reddi Dârvînisthâ*, *Risâle-i der Mefhûm-i ve Misdâk-i Ulû'l-Emr-i Kur'ânî ki tâ hâl ez mubtekirât-ı ayât-ı şerife (Kur'ân âyetlerinden çıkarılmıştır)*, *Risâle-i Mukaddese-i Mahvû'l-Mevhûm ve Sahvû'l-Ma'lûm*.⁴

1.1.2. Muhammed Hasan San'at Sengelcî

O, 1893'de doğdu. 1943'te vefat etti. Bazıları onun Seyyid Esadullâh Mîr İslâmî (Hırkânî)'nin etkisi altında olduğunu söylemektedirler. Hubbullâh'ın⁵ kendisini İran'da Kur'ânî düşüncesinin kurucusu olarak tanıttığı en tanınmış Şiî Kur'ânî'lerden biridir. Aynı dönemde inancı, Ruhânî âlimler⁶ tarafından araştırma ve eleştiriye tâbi tutuldu.⁷ Seyyid Migdâd Nebevî Rezevî, *İmâmetpejûhî* dergisinde "Negâhiy-i Tahlîl-i be Tekâpûhây-i Fikrîy-i Şerî'at (Kış-2011)" adlı bir makale yayınlamış; Sengelcî ve düşüncesi hakkında yararlı bilgiler aktarmıştır. Bu makalede; Sengelcî'nin dînî eğitimini ilk olarak babasından alması, fıkıh ilmini Şeyh Abdunnebî Nurî'den tamamlaması, Şeyh Fazlullâh Nurî'nin meclislerine katılması, felsefe alanında Mirzâ Hasan Kirmânşâhî'nin derslerine iştirak etmesi, irfân alanında ise Mirzâ Hâşim Eşkûrî'den istifade etmesi; daha sonra Necef'e giderek burada Âğa Seyyid Ebû'l-Hasan İsfâhânî ve Âğa Ziyâuddîn Irâkî'nin derslerine katılması, Tahran'a geri döndükten sonra ders vermeyi ve tebliğ etmeyi meslek edinmesi, nihayetinde de 6 Ocak 1944'te Tahran'da hayata gözlerini yumması ve kendine ait olan Dâr'ût-Tebliğ binasının bodrum katında toprağa verilmesi şeklindeki bilgilere değinilmiştir.

Sengelcî'nin bazı kitapları şunlardır; *Kilîd-i Fehm-i Kur'ân*, *Tevhîd-i İbâdet*, *İslâm ve Ric'at*, *el-Bideu ve'l-Hurâfât*.⁸

1.1.3. Ali Ekber Hükmîzâde

Hükmîzâde, Kum'da doğdu. Şeyh Mehdî Kummî Pâyîn-Şehrî'nin oğludur. Dînî dersleri almaya Razavîyye-i İlmiyye Medresesi'nde başladı. Ayrıca denildiğine göre mevlit okuma ve minbere çıkma⁹ işiyle de meşgul oldu.¹⁰ O, Ahûnd Horâsânî'nin *Kifâye*

² Cemâleddin Afgânî (ç.n.)

³ Ali Tasdîgî Şâhrezâî - Seyyid Rızâ Moeddeb, "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", *Mecelle-i Pejûheş-i Dînî* 29 (2014), 2.

⁴ Dâneshir (DANES), "Safha-i Aslî" (Erişim 11 Eylül 2020). (ç.n.)

⁵ Haydar Muhammed Kâmil Hubbullâh Lübnanlı Şiî bir din âlimidir. Birçok eseri bulunmaktadır. Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bk. Haydar Hubbullâh (Hubbullâh), "es-Siretu'z-Zâtiyye" (15 Ekim 2020). (ç.n.)

⁶ Burada ruhânî âlimler ile kastedilenin Havza eğitimi almış din âlimleri olması muhtemeldir. (ç.n.)

⁷ Şâhrezâî vd., "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", 3.

⁸ DANES, "Safha-i Aslî". (ç.n.)

⁹ Farsça'da ravza hânî ve minber olarak geçen ifadeden maksat, Şiî din âlimlerinin mescit veya farklı mekanlarda vaaz etmesi'dir. (ç.n.)

adlı eserine bir hâşiye de yazdı. Ahmed Kisrevî'den etkilendi ve Perçem dergisinde Şiîlerin düşüncelerini reddetme yönünde ağır yazılar kaleme aldı. Beri taraftan İmâm Humeynî, *Keşfü'l-Esrâr* adlı kitabını onun görüşlerini çürütmek amacıyla yazdı. Hükmîzâde, ayrıca düşüncelerini ve görüşlerini *Hümâyûn* dergisinde de yayınladı ve bunlardan bazı yazıları Sünnet'i ihlâl eder nitelikteydi. Bu derginin yayınladığı makaleler *Noormags* (www.noormagz.ir) sitesinde mevcuttur. Hükmîzâde sonunda, din adamlarının baskısı nedeniyle cübbesini çıkardı ve 1986'da vefat etti.

Onun bazı eserleri şunlar; *Esrâr-i Hezâr Sâl*, *Âyîn-i Pâk*, *Râh-i Necât ez Âfât-i Temeddun-i Asr*.

1.1.4. Mirzâ Yûsuf Şu'âr Tebrîzî

Yusuf Şu'âr 1902'de Tebrîz'de doğdu. Aynı yerde eğitim aldı. Fars dili Edebiyatı ve Fransızca okudu. Tebrîz'de tefsir dersleri verdi. O, Tahran Üniversitesi'nde öğretim üyeliği ve aynı zamanda öğretmenlik vazifelerinde bulundu. Bunun yanısıra Dekhoda Sözlük Kurumu ve Dâire-i Maarif-i Bozorg-i İslâmî'de çalıştı. Bazı eserleri şunlardır: *Goftârhâ-i Dustûr-i* (Doktor Hüsrev Ferşidverd İsmâil Hâkimî Vâlâ ile birlikte), *Ferheng-i İmlâ-i* (Yazı yöntemleri), *Ferhengvâre-i Ahlâk der Kur'ân*, *Nekereş-i der Âyât-i Kur'ân* (2 cilt), *Râhnâmâ-i Zebân-i Fârisî*, *Târih-i Edebiyyâ-i Arab*, *el-Minhec*, *Ş'ir ve Nesr-i 'Arabî*.¹¹

Yûsuf Şu'âr, Müslümanlar arasındaki ihtilafların sadece Kur'ân yardımıyla bertaraf edilebileceğine inanıyordu. Ona göre Kur'ân tek başına anlaşılırdır. Rivâyetlere ve nüzûl durumlarına itimâd edilmez. Hükümler konusunda ise sadece mütevâtir rivâyetlere güvenilir.¹²

Onun en önemli eserlerinden bazıları şunlardır; *Tefsîr-i Âyât-i Müşkile*. Âyetullâh Ca'fer Sübhânî bu kitabın reddi üzerine *Tefsîr-i Sahîh-i Âyât-i Müşkile* adlı eserini kaleme almıştır.¹³

1.1.5. Abdülvehhâb Ferîd Tunkâbunî

1908'de doğdu. 1982'de vefat etti. Sengelcî'nin öğrencilerinden olup hocasının vefatından sonra onun *İslâm ve Ric'at* adlı kitabını – Sengelcî bu eserde, ric'ati inkâr ediyordu- derledi ve yayınladı.

O, inanç mevzularında birçok hadîsin sahteciliğe maruz kaldığını, sadece binde birinin -o da ahkâm konularında- sağlam olduğuna inanırdı. Tunkâbunî şöyle der; Halkın İslâm'dan uzaklaşmasına neden olan sahte ve bâtil inançlar temizlenmelidir. Ayrıca o, ric'at'i bâtil bir inanç olarak görmektedir. Buna ek olarak hocasının kendisi tarafından basılan *İslâm ve Ric'at* kitabı dışında; İngiliz Ebury'e ait olan *Reveş-i Zendegî* kitabının tercümesini yayınladı.¹⁴

¹⁰ Şâhrezâî vd., "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", 4.

¹¹ Yazarla irtibata geçtikten sonra bu paragrafın buraya sehven konulduğu tarafımıza bildirilmiş, doğru olması gereken malumatın şöyle olması gerektiğini bize söylemiştir: "Mirzâ Yusuf Şu'âr Tebrîzî 1902'de doğdu. Gençliğinde Dînî Bilimler Medresesine (Tâlibîye Ca'feriye) girdi. Tebrîz'de tefsir dersleri verdi. Nihâyet 1972'te vefat etti. Diğer taraftan Tebrîz Şafak yayınevinde basılan Meclîs-i Tefsîr adlı kitapta onun hakkında daha ayrıntılı malumata ulaşılabilir." (ç.n.)

¹² Şâhrezâî vd., "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", 4.

¹³ Ali Ekber Bâbâî, *Mekâtib-i Tefsîrî* (İran: Pejuheşgâh-i Havza ve Dânişgâh-i Semt, 2012), 2/132.

¹⁴ Şâhrezâî vd., "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", 5.

1.1.6. Ebû'l-Fazl Berka'î

Berka'î, 1909'da doğdu. 1992'de vefat etti. Şiîliğin bazı kesin ve kanıtlanmış öğretilerinden uzaklaşmış, hadîsi ve sünnetin bir kısmını inkâr eden çağdaş Şiî din adamlarından biridir. Ayrıca, *el-Kâfî ve'l-Bihâru'l-Envâr* kitabının akıl ve Kur'ân'a zıt hadîslerle dolu olduğuna ve onların hidâyet imâmı tarafından olmadığına inanırdı. Bazı kitaplarını Arabistan'da yayınlattı. Ali Ekber Bâbâî *Mekâtib-i Tefsîrî* adlı eserinde, Muhammed İbrahim Rûşen Zamîr, *Cereyânşinâsî Kur'ânbesendegî* eserinde; Muhammed Es'adî de *Âsyebşinâsiy-i Cereyânîy-i Tefsîrî* adlı kitabında Berk'âî'yi Kur'ânî ekolden saymaktadırlar.¹⁵ Bazılarına göre o, Kur'ân akımları içinde en radikal kişilerden biridir. Diğer taraftan Berka'î, fıkıh ve usul derslerini bitirdikten sonra Necef'teki ileri gelen âlimlerden içtihat izni aldı.¹⁶

Bazı eserleri şunlardır; *Tezâd-ı Mefâtihu'l-Cinân bâ Âyât-i Kur'ân* (Suud-i Arabistan: Dâru'l-Âl ve's-Sahab, 2008), *Tâbeşi ez-Kur'ân*, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, *Usûl-i Dîn ez Nazar-i Kur'ân ve Müstened-i Âyât-i Ân*, *Hakîkatu'l-İrfân yâ Teftîş*, *Durus-i ez Vilâyet*, *Akl ve Dîn*, *Kur'ân berây-i Hem-i Berka'î*, *Gulşen-i Kudüs*.

1.1.7. Haydar Ali Kalemdârân

O, 1914'te Kum kentinde doğdu. 1990'da vefat etti. Yaklaşık 30 yaşlarında iken Milli Eğitim'e atanarak işe başladı. Orada birçok kitap kaleme aldı. Kitap yazmanın yanı sıra Şeyh Muhammed Hâlisî'nin eserlerini çevirmekle de meşgul oldu.

Onun inancıyla ilgili olarak, imâmeti masumlukla sınırlandırılmayı doğru bulmadığı ve "Müslümanlar tarafından seçilen herkese itaat edilmesi farzdır" dediği kaydedilmiştir. Aynı şekilde Şiîlerin yas merasimlerini ve mezarlara inşâ edilen kubbeleri de şirk olarak kabul etmektedir.¹⁷

Onun bazı eserleri şunlardır; *el-Maârifu'l-Muhammediye* kitabının tercümesi, *İhyâu's-Şeria* kitabının üç ciltlik tercümesi, meşhur *Armağân-i Âsimân*, *Ârmağân-i İlâhî der İsbât-i Vucub-i Nemaz-i Cum'a*, *Risâle-i Mâlikîyyet der İnan ez Nezer-i İslâm*, *Hukûmet der İslâm* kitabının birinci cildinin telifi, *Râh-i Necât ez Şerr-i Gulât*, *Zekât*, *Humus*, *Şâhrâh-i İttihâd* kitapları. Diğer taraftan internette Kâlemdârân adına onun eserlerini tanıtan ve yayınlayan bir site¹⁸ de bulunmaktadır.

1.1.8. Dr. Seyyid Sâdık Takavî

1914'te doğdu. Üniversite'de diş hekimliğini kazandı. Sonra o dönemin Sağlık Bakanlığı'na atandı. 1969'da emekli oldu. Onun ardından kalan eserleri ise şunlardır; *Mevâd-i Esâsiy-i Hukümet-i İslâm*, *Çigûne Nemâz be Hânîm*, *Divâzdeh Kâide raf-i İhtilâf-i Muslîmîn Kavânin-i İrs-i İslâm*, *Tefsîr-i Kur'ân be Tertîb-i Nüzûl-i Sûrehâ*.¹⁹ Beri taraftan Takavî, Şeri'at Sengelcî'nin öğrencilerindendi.

¹⁵ Ferîdûn Muhammedî Fâm - Mehdî Fermâniyân, "Tahlîl ve Nakd-i Delâil-i Ebû'l-Fazl Berk'âî der Bâre-i Kur'ânbesendegî der Hidâyet-i Beşer", *Pejûheşnâme-i Mezâhib-i İslâmî* 5/2 (Bahar-Yaz 2016), 2.

¹⁶ Şâhrezâî vd., "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", 5.

¹⁷ Şâhrezâî vd., "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", 6.

¹⁸ www.qalamdaran.com.

¹⁹ Şâhrezâî vd., "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia", 7.

1.1.9. Seyyid Mustafa Hüseyinî Tabâtabâî

Tabâtabâî, 1936'da doğdu. O, kendini internet sitesinde şu şekilde tanıtmaktadır; Seyyid Mustafa Hüseyinî Tabâtabâî, Meşrutiyet hareketinin kurucularından rahmetli Ayetullah Seyyid Muhammed Tabâtabâî'nin torunudur. Annesi ise rahmetli Âyetullah Mirzâ Ahmed Âştîyânî'nin kızıdır. Tabâtabâî, çocukluk döneminden itibaren faziletli dedesinin talim ve terbiyesi altında kendini geliştirdi. Üstâd Dehgân'ın yanında Arapça ve içtihadı giriş derslerini aldıktan sonra fıkıh usûlü ve felsefeyi dedesinin yanında öğrendi; genç yaşta o büyük âlimin izniyle içtihat derecesine nail oldu.

Tabâtabâî, gençlik döneminde yazı ve söz ustasıydı. Fıkıh, fıkıh usûlü, mantık, felsefe, hadîs, tarih ve Kur'ân-ı Kerîm tefsiri gibi İslâmî ilimlerin farklı alanlarında derin bilgiye sahip olup, söz konusu bu alanlarda sürekli tedris faaliyetlerinde bulunuyordu. Onun kültür eleştirisi, felsefe ve farklı batı ekolleri hakkındaki yazıları kendisinin bu alanlarda dakîk bir bilgi ve farkındalığa sahip olduğunun göstergesidir.²⁰

O, Haydar Ali Kâlemdârân ve Ebû'l-Fazl Berkai'den etkilendi. Resûl Ca'feriyân onun görüşleri hakkında şöyle der; O, kendi sözlerine göre yalnızca Kur'ân'dan açıkça anladığı şeylere inanır ve nakledilen birçok hadîsi de reddeder.²¹

Onun bazı eserleri şunlardır; *Râh-i be Suy-i Vahdet-i İslâmî, Hıyânet der Guzâreş-i Târîh, Dîn setiziy-i Nâfercâm, Nakd-i Âsâr-i Hâverşinâsân, Mâcerây-i Bâb ve Bâhâ, Pezûheşî-yi Nev der Bâre-i Bâhâgîrî, Berdegî ez Dîdgâh-i İslâm, Şeyh Muhammed Abduh Muslih-i Bozorg-i Mısr, Nakd-i Kutub-i Hadîs*. Bu vesileyle eserlerinin kendi internet sitesinde bulunduğunu ve indirip okuma imkanının olduğunu söyleyebiliriz.

1.2. Ehl-i Sünnet

Ehl-i Sünnet arasında da Kur'ânî'lere ve Kur'ân ile yetinenlere eğilim gösterenler vardır. Bu şahısların ve faaliyetlerinin tanıtımı ile devam edilecektir.

1.2.1. Ahmed Hân Hindî

Ahmed Hân Hindî, 1817'de doğdu. 1898'de de vefat etti. O, *Tefsîru'l-Kur'ân vehuve'l-Hudâ ve'l-Furkân* adlı kitabının yazarıdır. Siyâsi açıdan ise İngiliz taraftarıydı. Ahmed Hân, bazı özel fikirleri nedeniyle, Hindistan âlimleri tarafından reddedildi.²²

Ahmed Hân, nebevî haber ve rivâyetlere şüpheyle yaklaşmakta, hadîs mirasının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bununla beraber o, nebevî sünneti inkâr etmiyordu. Bilâkis, Ehl-i Sünnet kitaplarında yer alan Peygamber ile ilgili hadîslerin savunulmaz olduğunu düşünüyordu. O, sadece kaynağının doğruluğuna güvendiği mütevâtir hadîsleri kabul etmektedir.

Ahmed Hân'ın gündeme getirdiği en önemli sorun, Ehl-i Sünnet nezdindeki hadîs metinlerinin sahihliği ve doğruluğundan emin olunamayacağıdır. Zira o dönemin râvileri

²⁰ Mustafa Hüseyinî Tabâtabâî (TABÂTABÂÎ), "Mustafa Hüseyinî Tabâtabâî" (Erişim 15 Şubat 2018). www.tabatabaie.net.

²¹ Resûl Ca'feriyân, *Cereyânâ ve Sâzmânây-i Mezhebî* (Tahran: Neşr-i İlim, 2009), 366.

²² Şihâb Kâzîmî, "Nakd-i ber Endîşehây-i Seyyid Ahmed Hân Hindî Pîrâmûn-i İ'câz", *Beyyinât* 26/2 (2001), 133.

vefat edeli çok zaman olmuştu.²³ Seyyid Cemâlüddîn Esedâbâdî, Ahmet Hân'ın eserlerini eleştirmiştir.

1.2.2. Gulâm Ahmed Pervîz

1903'de doğdu. 1922'de Lahor'a seyahat etti. Orada İkbâl Lâhûrî ve daha sonra Cirâcpûrî ile görüştü ve onun fikir ve düşüncelerinden çokça etkilendi. Pervîz, Mart 1982'de vefât etti. Pervîz, Peygamber'in hadîslerinin Kur'ân gibi bir hücciyete sahip olması halinde Allah'ın onu da koruması ve Peygamber'in de onun belgelerini toplu olarak ümmete emanet etmesi gerektiğine inanıyordu. O, kırktan fazla kitabını, Urdu ve İngiliz dillerinde kaleme aldı. Onun en meşhur eseri ise *Lugatu'l-Kur'ân*'dır.²⁴

1.2.3. Çerâğ Ali

1901'de Keşmir'de doğdu. Aynı zamanda Hintli Ahmed Han'ın en yakın arkadaşlarından biriydi. O, Kur'ân dışındaki diğer kaynakların Müslümanların hâlihazırdaki ihtiyaçlarına uygun olmadığına inanmaktaydı.²⁵

1.2.4. Kâdî Kifâyetullâh

Kâdî, sünneti inkâr edenleri bir araya getirmeye çalıştı. *el-Kur'ân ve'l-Akl, el-Kur'ân ve'l-İlm* ve *Tefsîru'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân* adlı kitapların yazarıdır. Söz konusu eserler bu fırkanın Lahor'daki merkezinde dağıtılmaktadır.²⁶

1.2.5. Muhammad Tevfik Sıdkî

Sıdkî, 1881'de doğdu. Doktorluk vazifesinde bulundu. *Menâr* dergisinde makaleler yazdı.²⁷ *Menâr* dergisinde, "el-İslâm Huve'l-Kur'ân Vahdehu" olarak yayımlanan en önemli makalesi sebebiyle eleştirilmiştir.

1.2.6. Şeyh Muhammed Ebû Zeyd Demenhûrî

Demenhûrî, *el-Hidâye ve'l-İrfân fî Tefsîr'il-Kur'ân bi'l-Kur'ân* adlı tefsir kitabının 1931'de Mısır'da yayınlanmasıyla, İslâm âlimleri tarafından şiddetli bir şekilde tenkit edilmiş ve nihayetinde bu durum kitaplarının yasaklanmasına neden olmuştur. O, Seyyid Rızâ'ya bağlı Dâru'd-Da've ve'l-İrşâd merkezinin ve Muhammed Tevfik Sıdkî'nin öğrencilerindendi. Aynı şekilde Demenhûrî; Sünnet'i, Müslümanların ve dinin zorluk ve sefaletinin nedeni olarak kabul etmekte; Sünnet kaynaklarının ise yok edilmesini istemektedir.²⁸

1.2.7. Reşâd Halife

Reşâd Halife, 1935'de Mısır'da doğdu. 1990'da vefat etti. Amerika'da hayatını idâme ettirdi. Birleşmiş Milletler tarım sektöründe baş danışman olarak çalıştı. Reşâd, sünnet ve hadîsi kabul etmiyordu. O, Kur'ân'ın mucizevi sayıları ve 19 rakamı hakkında

²³ Ali Ahmed Nâsîh vd., "Berresî ve Nakd-i Dîdgâhhây-i Kur'ân-î ve Hadîs-î Kur'âniyyûn-i Ehl-i Sünnet", *Pejûheşnâme-i Maârif-i Kur'ânî* 16/1 (2014), 156.

²⁴ Gulama'li Haddâd Adil (ed.), *Dânişnâme-i Cihân-i İslâm* (Tahran: Müessesesi-i Dâiretu'l- Maârif-i'l-Fıkhî'l-İslâmî, 1997), 1/2732.

²⁵ Dânişnâme-i Cihân-i İslâm (DÂNIŞME), "Çerâğ Ali" (Erişim 15 Şubat 2018).

²⁶ Seyyid Abdullah Hüseyinî, "Kur'âniyyûn yâ Munkirân-i Sünnet", *Ma'rifet-i Kelâmî* 4/3 (Kış 2010), 62.

²⁷ Mecîd Dânişger, "Tevfik Efendî Sıtkî", *Mecelle-i Âyna-i Pejûheş* 152/2 (Haziran-Temmuz 2015), 12.

²⁸ Muhammed Es'adî, "Cereyânşinâsi-i Kur'ânbesendegî der Dû Karn-i Ahîr", *Hadîs-i Endîşe* 2/1 (İlkbahar 2006), 103.

bilgi verdi. Ancak mevzu bahis konulardan bazıları Kur'ân'a aykırı olması hasebiyle ilim adamları tarafından kabul görmedi. Ona ait özel bir internet sitesinde (www.rashadkhalifa.org)²⁹ faaliyetleri, eserleri ve fikirleri verilmektedir.

1.2.8. Sâlih Binnûr el-Cezâîrî

Cezâîrî, kendine ait olan “el-Kur'âniyyûn, el-Kur'âniyyûn veya Ehl-i Kur'ân” adlı sitede (<http://coranic.lquebec.com>) inançlarını, düşüncelerini ve eserlerini tanıtmaktadır. O, beş vakit namaz yerine üç vakit namazın farz olduğunu ifade etmektedir. Aslında Cezâîrî'nin namazında rekâtlar bulunmamakta, rekât yerine zaman ölçü alınmaktadır.³⁰

1.2.9. Ahmed Subhî Mansûr

Mansûr, 1949'de Mısır'da doğdu. Ezher Üniversitesi tarih bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktorasını bitirdikten sonra Ezher Üniversitesinde ders vermeye başladı. Ona, Kur'ân'ın her şeye yeter olduğu düşüncesinden dolayı karşı çıkmış ve yargılandıktan sonra hapse girmiştir. Kur'ânî'lerin ve Subhî Mansûr'un eserlerine de elektronik siteden (www.ahl-alquran.com) ulaşılabilmektedir.

Subhî, *el-Kur'ân ve Kefâ Masdaran li't-Teşri'i'l-İslâm* adlı eserin yazarıdır. Hâlihazırda Amerika'nın Virginia eyaletinde³¹ “el-Merkezu'l-İslâmî li'l-Kur'ânî'l-Kerîm” adlı kurumda çalışmaktadır.

Onun bazı fikirleri şunlardır; Kur'ân eksiksiz bir kitap olup, her şeyi içermektedir. Buna göre Kur'ân; Sünnetten bağımsız, kendi kendini açıklayan ve İslâm hükmünün tek kaynağıdır. Peygamberin sünneti Müslümanları bağlamamakta, esasında onun sünnetinin bir hücciyeti de bulunmamaktadır.³²

1.2.10. Mustafa Kemal el- Mehdevî

Libya'da yaşamaktadır. Mehdevî'nin *el-Beyân bi'l-Kur'ân* adlı bir kitabı vardır. Ona göre namaz altı vakit olup, altıncı vakit de fecir namazıdır. Her bir namaz iki rekattır. Mustafa Kemal'in namazında; fâtiha, tesbîh, tahiyât ve selâm bulunmamaktadır.³³

1.2.11. Dr. Muhammed Şahrûr

Şahrûr, 1938'de Dimaşk'ta doğdu. Tahsil için Moskova'ya gitti. Daha sonra Dimaşk'a geri dönüp doktorasını mühendislik branşında tamamlayıp, ders vermeye başladı. O, inşaat mühendisliği üzerine çeşitli kitaplar yayınladı. Dr. Şahrûr'un web sitesi (<http://www.shahrour.org>) mevcut olup, eserleri mütalaa edilebilir ve indirilebilir.

Bazı eserleri şunlardır; *el-Kitâb ve'l-Kur'ân- Kırâe Muâsıra-, ed-Devle ve'l-Müctema', el-İslâm ve'l-İmân- Manzûmetu'l-Kiyem, Nahve Usûl Cedîde li'l Fıkhi'l-İslâmî- Fıkhu'l-Mer'e, Tecfîfu Menâbii'l-İrhâb.*

²⁹ Bu adresin internet veri tabanına ulaşamadım. (ç.n.)

³⁰ Hüseyinî, “Kur'âniyyûn yâ Munkirân-i Sünnet”, 65.

³¹ Ahmed Subhî Mansûr, Amerika'da ikame etmektedir. Bk. Ehlul-Kur'ân (Kur'âniyyûn), “Reisiyye” (15 Ekim 2020). (ç.n.)

³² Mecîd Maârif - Râziye Muzafferî, “Berresî ve Nakd-i Mebân-i Kur'ân-i Ahmed Subhî Mansûr der İnhisâr-i Menbe'iyet-i Kur'ân bâ Te'kid ber Kitâbi'l-Kur'ân ve Kefâ Masdaran li't-Teşri'i'l-İslâm”, *Mecelle-i Pejûheşhây-i Tefsîr-i Kelâmî* 1/1 (Bahar 2014), 2.

³³ Hüseyinî, “Kur'âniyyûn yâ Munkirân-i Sünnet”, 66.

Şahrûr'a yönelik bazı eleştirel eserler yazılmıştır. Bir kısmı şunlardır;

- Miftâh, Ceylânî. *el-Hadâsune'l-Arab f'l- 'Ukûdi's-Selâse el-Ahîre ve'l-Kur'âni'l-Kerîm-Dirâse Nakdiyye-*, Dimeşk: Dâru'n-Nahda, 2006.
- Câbî, Selîm. *el-Kırâetu'l-Muasıra li'd-Doktor Şahrûr: Mücerredu Tencîm, Kezebe'l-Müneccimûn velev Sadakû*, Dimeşk: y.y. 1991.
- 'Umrân Ahmed. *el-Kırâetu'l-Muasıra li'l-Kur'ân f'l-Mizân*, Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1995.
- Şevvâf, Münîr. *Tehâfutu'l-Kırâeti'l-Muasıra*, Kıbrıs: eş-Şevvâf Li'n-Neşr ve'd-Dirâsât, 1993.
- Saydâvî, Yûsuf. *Baydatu'd-Dîk- Nakdun Lugavyyun Li Kitâb "el-Kitâb ve'l-Kur'ân"*, Suriye: Dimeşk, ts.
- Afâne, Cevâd. *el-Kur'ân ve Evhâmu'l-Kırâeti'l-Muasıra*, Amman: Dâru'l-Beşîr, 1994.

1.2.12. Şerîf Hâdî

O, Subhî Mansûr'u hocası ve manevî lideri olarak görmekte, onu Ehl-i Kur'ân'ın imâm'ı olarak tanımlamaktadır. Şerif Hâdî, Ahmed Subhî Mansûr'un sitesindeki en önemli isimlerden biridir.³⁴

1.2.13. Müslim Hanîf

Seyyid Abdullâh Hüseyî, *Kur'âniyyûn yâ Munkirân-i Sünnet* adlı makalesinde Hanîf'i Kur'âniyyûn ekolünden saymıştır. Daha sonra onun ve Kur'âniyyûn'un görüşleri arasındaki ihtilâfları tartışmıştır.³⁵

1.2.14. Abdullah b. Abdullah Çekrâlevî

O, 19. yüzyılın üçüncü on yılının sonlarında doğdu. Münâzara ve cedel konularında yetenekli ve mahirdi. Ancak İslâm mirâsına karşı çok aşağılayıcı tavırlar takınırdı. O, Pakistan'daki *Ehl-i Zikr* Cemâati'nin kurucusuydu.³⁶

Çekrâlevî, "Allah katından Muhammed'e vahyedilen sadece bu Kur'ân'dır. Bunun dışında olan sünnet ise vahiy değildir." der. Daha sonra, İslâm karşıtı hareketlerini başlatır ve nebevî sünneti tamamen inkâr eder, ardından *Ehl-i Zikr ve'l-Kur'ân* olarak isimlendirilen cemaati kurup, söz konusu cemaatin yöneticiliğini de üstlenir. Çekrâlevî, sapkın fikirlerini tanıtarak o fikirler üzerine kitaplar kaleme aldı. Davetin merkezi Lahor idi. Çekrâlevî, din karşıtı faaliyetlerini devam ettirmesi sebebiyle, İslâm âlimleri tarafından mürted olduğuna fetva verildi. En önemli eserlerinden biri *Tefsîru'l-Kur'ân bi Âyâti'l-Furkân* adlı kitaptır.³⁷

Kitaplarından bir kısmı şunlardır; *Tefsîru'l-Kur'ân bi Âyâti'l-Furkân*, *Tercemetu'l-Kur'ân bi Âyâti'l-Furkân*, *Reddü'n-Neshi'l-Meşhûr fî Kelâmi'r-Rabbî'l-Gafûr*, *el-Beyânu's-Sarîh Li İsbâti Kerâheti't-Terâvîh*.

³⁴ Hüseyî, "Kur'âniyyûn yâ Munkirân-i Sünnet", 67.

³⁵ Hüseyî, "Kur'âniyyûn yâ Munkirân-i Sünnet", 67.

³⁶ Ali Ahmed Nâsîh - Vefâ Nasrullâh, "el-Kur'âniyyûn ve Ehemmu Şubuhâtihim", *Mecelle-i Edeb-i Arabî* 12/1 (İlkbahar- Yaz 2014), 196.

³⁷ Nâsîh vd., "el-Kur'âniyyûn ve Ehemmu Şubuhâtihim", 196.

1.2.15. Ahmedüddin Amritsarî

1861'de Hindistan'da doğdu ve 1936'da vefat etti. Gençliğinde tebliğ ile meşgul oldu. O, 1918'de İslam Ümmet fırkasının kurucusuydu. O, *Tefsîru Beyân Li'n-Nâs*, *Mu'cizetu'l-Kur'ân* gibi kitapların yazarıdır. *Mu'cizetu'l-Kur'ân* adlı kitabında mîras hükümlerini Kur'ân temelinde açıklamaya çalışır.

1.2.16. Hâfız Muhammed Eslem Cerâcpûrî

O, 1880'de Hindistan'da doğdu ve 1955'te vefat etti. O, Kur'âniyyûn'un önemli üyelerinden biri sayılmaktadır.

1.2.17. Kasım Ahmed

O da Malezya Kur'âniyyûn ekolüne mensuptur.

1.2.18. Edip Yüksel

Edip Yüksel, 1957'de Türkiye'de Bitlis'te doğdu. Amerika'da Arizona Üniversitesi'nden Hukuk Doktorası mezunu olmasına rağmen faaliyetlerinin çoğu İslam'la ilgilidir. O, Kur'an'ı Müslümanların inançlarının tek kaynağı olarak görmüş ve hadislerle değer vermemiştir.

2. Kur'âniyyun Literatürü

Bu bölümde Kur'âniyyûn ile ilgili kitaplar, makaleler ve tezler üzerinde durulmuştur. Ayrıca Kur'âniyyûn temsilcileri sünneti inkâr eden bir ekol olduğundan ötürü burada sünnetin hücciyeti ile ilgili bazı kaynaklara temas edilmiştir. Şunu belirtmek gerekir ki, şahıslar tanıtılırken onların eserleri ve varsa internet siteleri de tanıtılmıştır. Dolayısıyla bu bölümde onların kitapları ve siteleri üzerinde durulmayacaktır. Ayrıca Kur'âniyyûn'a ait bazı kaynak ve kitaplar <http://ahl-alquran.com> sitesinde de mevcuttur.

Buna ek olarak İrân'daki Kur'âniyyûn sitesi (<http://www.quraniun.com/>) Selefi düşünceleri ve Kur'ân iddialarını inceler ve eleştirir. Bu sitenin kurucuları kendileri ilgili şu bilgilere yer vermişlerdir; "Biz Üstâd Seyyid Muhammed Takî Hüseyin Vercânî'in öğrencileri olarak aynı işi yapan bir grubuz. Onların gözetimi ve bilgisi dahilinde, Selefi ve Kur'ânî düşünceleri tetkik eder ve inceleriz.

2.1. Kitaplar

1. Ruşen Zamîr. Muhammed İbrâhîm. *Cereyânşinâsi-i Kur'ânbesendegî; Pejûheşî der Pîşîne, Tahavvulât ve Dîdgâhhây-i Kur'âniyyûn*. Tahran: Sokhan, ss:300, 2011.
2. Abdulhâlik, Abdulganî. *Hücciyetü's-Sünne*. Beyrut: Dâru'l- Kur'âni'l-Kerîm, ss:59, 1986.
3. Hüseyin, Muhammed Şavât. *Hücciyet-i Sünnet ve Tarîh-i Ân*. Tahran: İhsan, ss: 414, 2015.
4. Hâşim, Ahmed Ömer. *Difâ' ani'l- Hadîsi'n-Nebevî*. Kahire: y.y., 2000.
5. Ebû Şehbe, Muhammed. *Difâ' ani's-Sünne ve Reddu Şubehi'l-Müsteşrikîn ve'l-Küttâbi'l-Mu'âsirîn ve Beyânu's-Şubeh el-Vâride 'ala's-Sünne Kadîmen ve Hadîsen ve Redduhâ Redden İlmiyyen Sahîhen*. Kahire: y.y., 1989.

6. Nasîrî, Ali. *Râbita-i Mutekâbil-i Kitâb ve Sünnet*. B.y.: Pejûheşgâh-i Ferhenk ve Endîşe-i İslâmî, ss: 734, 2006.
7. Şîrbînî 'Îmâd Seyyid. *es-Sünnetü'n- Nebeviyye fî Kitâbâtî E'dâi'l-İslâm*. Mısır: y.y., 2002.
8. Şâmî, Mekkî. *es-Sünnetü'n-Nebeviyye ve Metâ'înu'l- Mübtedî'a fihâ*. Amman: y.y., 1999.
9. Sibâî, Mustafa. *es-Sünne ve Mekânetuhâ fî't-Teşri'i'l İslâmî*. B.y.: Dâr'u İbn Hazm, ss.485, 2010.
10. İbn Şeyh Ali, Osman b. Muallim b. Mahmût. *Şubuhâtu'l-Kur'âniyyîn*. I, Medine-i Münevvere: Mecme'u'l- Melik Fehd li't-Tıba'ati'l' Mushafi's-Şerîf, ts.
11. İbn Mazru'a, Mahmûd b. Muhammed. *Şubuhâtu'l-Kur'âniyyîn havle's-Sünnetü'n- Nebeviyye*. Medîne-i Münevvere: Mecme'u'l- Melik Fehd li't-Tıba'ati'l' Mushafi's-Şerîf, ss.98, 2000.
12. İlâhibahş, Hâdım Hüseyin. *el-Kur'âniyyûn ve Şubuhâtuhum Havle's-Sünne*. B.y.: Mektebetü's- Siddik, ss: 482, 1989.
13. eş-Şâ'ir, Amr. *el-Kur'âniyyûn; Muslihûn em Hâdimûn*. B.y.: Mekteb-i Nâfize, ss: 294, 2009.
14. Zeyno, Ali Muhammed. *el-Kur'âniyyûn; Neş'etuhum- 'Akâiduhum- Ebrezu A'lâmuhum- Edilletu'l-Kur'âniyyîn ve Tefnîduhâ*. Dımaşk: Dâr'ul Kabs-Târih-i Neşru Bahş ve Gayruhu, ss: 159, 2011.
15. Ebû Zehvu, Şeyh Muhammed. *Mekânetu's-Sünne fî'l-İslâm*. Beyrut: y.y., 1984.
16. Selefî, Muhammed Lokman. *Mekânetu's-Sünne fî't-Teşri'i'l- İslâmî ve Dahdu Mezâ'mi'il Münkirîn*. Riyâd: y.y., 1999.
17. Muhammed Sa'îd. *Menziletu's-Sünne mine'l-Kitâb ve Eseruhâ fî'l Furû'i'l- Fıkhiyye*. Kahire: y.y., 1933.
18. Hubbullâh, Haydar. *Nazariyyetü's-Sünne fî'l- Fikri'l-İmâmi's-Şiî, et-Tekevvun ve's-Sayrure*. 1.bs, B.y.: Müessesetu'l-İntişâri'l-Arabî, ss.845, 2006.

2.2. Makaleler

1. Zâhedîfer, Seyfalî. "Âsyebşinâsî, Çâleşhâ ve Mevâni-i Ferheng-i İslâmî bâ Ruykerd-i Kur'ân-i". *Mecelle-i Tefsîr-i Pejûhî* 3 (Bahar-Yaz 2015).
2. Tayyibî, Zeynep. Mehdevîrâd, Muhammed Ali, "Âsyebhâ-i Mebnâ-i ve Reveş-i Kur'âniyyûn der Fehm-i ve Tefsîr-i Kur'ân". *Pejûheşhâ-yi Kur'ân-i* 3 (Sonbahar 2015).
3. Necâd, Muhammed Ğafûrî vd. "Berresi-i Cereyân-i Kur'ângerâyi-i İfrâti-i Şia der İrân bâ Revîkerd-i İntikâdî". *Mecelle-i Ten'im* 3 (Sonbahar 2016).
4. Nâsîh, Ali Ahmed vd. "Berresî ve Nakd-i Didgâhhây-i Kur'ân-i ve Hadîs-i Kur'âniyyûn-i Ehl-i Sünnet". *Mecelle-i Pejûheşnâme-i Maârif-i Kur'ânî* 16/27 (2014).

5. Maârif, Mecîd vd. "Berresî ve Nakd-i Mebân-i Kur'ânî Ahmed Subhî Mansûr der İnhisâr-i Menbe'îyyet-i Kur'ân bâ Te'kîd ber Kitâbî'l-Kur'ân ve Kefâ Masdaran Li't-Teşri'i'l-İslâm". *Mecelle-i Pejûheşhây-i Tefsîr-i Kelâmî* 1 (Bahar 2014), 1-30.
6. Rendhavâ, Hâlid Zaferullâh. "Te'lîfât-i Hücciyet-i Sünnet der Şibh-i Karre-i Hind". (çev: Hadîs ve Kuran İlimleri Doktora Öğrencisi Seyyidzevâr Hüseyin Nekavî), *Mecelle-i İlâhiyyât ve Hukûk* 25 (Sonbahar 2009).
7. "Tecdîd-i Nazar-i Talebî Hadîsî", *WikiFıkıh sitesi*.
8. Muhammedî Fam, Ferîdûn vd. "Tahlîl ve Nakd-i Delâil-i Ebu'l-Fazl Berkaî derbâre-i Kur'ânbesendegî der Hidâyet-i Beşer". *Pejûheşnâme-i Mezâhib-i İslâmî* (Bahar-Yaz 2016), 85-102.
9. Es'adî, Muhammed. "Cereyânşinâsi-i Kur'ânbesendegî der Dû Karn-i Ahîr; Nigâhî be Şibh-i Karre-i Hind ve Kişverhây-i Arabî". *Hadîs-i Endîşe* 1 (2006), 95-106.
10. İsmâîlî, Mehdî vd. "Cuhûdu'l-Ulemâ fî Reddî İnkârî Hücciyeti's-Sünne" *el-Mu'temeru'l-Alemî lihucciyeti's-Sünne en-Nebevîyye* Malezya.
11. Nasîrî, Alî. "Râbîta-i Mutekâbil-i Kitâb ve Sünnet". *Fâsılname-i İlmî Tahassusî-i Mahfil* 15.
12. Râd, Muhammed Alî Mehdevî. "Revîkerdhây-i Nû be Hücciyet-i Sünnet". *Sâyet-i Müesses-i Fehîm*.
13. Âgâyî, Seyyid Ali. "Kur'ânbesendegî ve İnkâr-i Hücciyet-i Hadîs, Berresî-yi Hâstgâh-i ve Endîşehây-i Ehl-i Kur'ân/Kur'âniyyûn". *Fâsılname-i İlmî Tahassusî Ma'rifet Kelâmî* 3 (2010).
14. Bahş, Hâdım Hüseyin. "el-Kur'âniyyûn ve Şubuhâtuhum havle's-Sünne". *Mecelle-i Beyân* 64 (Zilhicce 1993), 96-97.
15. Nâsıh, Ali Ahmed, vd. "el-Kur'âniyyûn ve Ehemmu Şubuhâtihim (Dirâse Nakdiyye)". *Mecelle-i Edeb-i Arabî* (Bahar-Yaz 2014), 193-216.
16. Hüseyinî, Seyyid Abdullah. "Kur'âniyyûn yâ Münkirân-i Sünnet". *Ma'rifet-i Kelâmî* 4/1 (Kış 2010), 59-84.
17. "el-Kur'âniyyûn; Mezheb-i İnkâr-i Ehl-i Sünnet, Te'kîd ber Tefsîr-i Âye be Âye ve Nefy-i İsmet-i Peyâmbere". *Sâyet-i Hâberguzâriy-i Resâ*.
18. Nasrâbâdî, Rızâ Gendomî. "Mukâyese-i Mebâniy-i İnkâr-i Sünnet der Yahûdiyyet ve İslâm". *Mecelle-i Ulûm-i Hadîs* 72 (Yaz 2014), 172-187.
19. Şehrezâî, Ali Tasdîgî vd. "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia". *Mecelle-i Pejûheş-i Dînî* 29 (Sonbahar-Kış 2014).
20. "Nakd-i Dîdgâh ve Amelkerd-i Cereyân (Kur'âniyyân-i Şia)". *Neşriye-i Maârif*, (Vîje-i Ostâdân-i Maârif, Mübelliğân ve Umûr-i Defâtir), Sâyet-i Merkez-i İşâe'den alıntı, 107, 7-9.
21. Tayyîbî, Zeynep vd. "Nakd-i Mebân-i Kur'âniyyûn der Nefy-i Hücciyet, İhrâz ve İsbât-i Sünnet-i Nebevî". *Mecelle-i Kayyım-i Yezd* 16 (Bahar-Yaz 2017), 27-50.
22. Tecrî, Muhammed Ali vd. "Nakd ve Berresi-i Dîdgâhhây-i Kur'âniyyûn der Bâre-i Nemaz". *Mecelle-i Pejûheşhâme-i Maârif-i Kur'ânî* 22 (Sonbahar 2015), 137-157.

2.3. Tezler

1. 'İbâdî, Mehdî. *Âsyebşinâ-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân*. İran: Dânişgâhe-i Firdevs-i Meşhed, Dânişkede-i İlâhiyyât ve Maârif-i İslâmî Şehîd Mutahharî, Doktora, 2016, (Danışman: Seyyid Muhammed Murtezavî).
2. Çobânî, Sehrâb. *Berrres-i Ârâ-i İntikâd-i Ahmed Subhî Mansûr der İrtibât bâ Kur'ânbesendegî*. İran: Dânişgâhe-i Şehîd Medenî Azerbâyecân, Dânişkede-i İlâhiyyât ve Maârif-i İslâmî, Yüksek Lisans, 2017. (Danışman: Samed Abdullâhî).
3. Agârebperest, Zeynep. *Leğzeşhây-i Tefsîr-i Nû-ye Vehâbiyân bâ Tekye ber Kitâb-i Tezâddu Mefâtihu'l-Cinân bâ Âyât-i Kur'ân*. Yüksek Lisans, (Danışman: Abdulâlî Muvahhadî, İkinci Danışman: Ferhâd 'Alâu'l-Muhaddisîn), 2012.
4. Zâmîr, Muhammed İbrâhîm Roşen. *Berresî ve Nakd-i Cereyân-i Kur'ânbesendegî*, Dânişgâh-i Terbiyet-i Müderris, Doktora, 2009, (Danışman: Kâzım Kâzîzâde, İkinci Danışman: Muhammed Ali Mehdevî Râd, Üçüncü Danışman: Muhammed Ali Lisânî).
5. Hâfîzî, 'Abid Hüseyin. *Tahlîl-i ez Şubuhât-i Kur'âniyyîn ber Sünnet*. Kum: Câmîatu'l-Mustafâ el-'Alemyye, Yüksek Lisans, 2016, (Danışman: Şeyh Ahmed el-Ezregî).
6. Nerîmânî, Zehrâ. *Câygâh-i Hadîs der Tefsîri'l-Kur'ân ve Nakd-i Dîdgâhhây-i Hass-i Müfessir*. Doktora, (Danışman: Muhammed Kâzım Rahmân Sîtâyîş, İkinci Danışman: Alî Nasîrî ve Hâdî Hüccet).
7. Devletabât, Seyyid Alî Hüseyinî. *Nazariye-i Kur'ânbesendegî ve Mizân-i Te'sîr-i Ân der Ârâ-i Hilâf-i Meşhûr Âyetullah Sâdikî Tehrânî*. İran: Dânişgâhe-i Firdevs-i Meşhed, Dânişkede-i İlâhiyyât ve Maârif-i İslâmî Şehîd Mutahharî, (Danışman: Hüseyin Nâsirî Mukaddem, İkinci Danışman: Alî Rîzâ 'Abedî Ser Âsyâ).
8. Nârûtî, Abdulmecîd Zıll. *Nakd ve Berresi-i Dîdgâhhây-i Kur'ângırâyân-i Şıbh-i Kârre ez Manzar-i Kur'ân ve Rivâyât (Sünnet, Nemâz, Zekât, Rûze)*. İran: Dânişgâh-i Sîstân ve Belûcîstân, Dânişkede-i İlâhiyyât, Yüksek Lisans, 2017, (Danışman: Hüseyin Hakpûr, İkinci Danışman: Gulâmrîzâ Rîzâvî Dûst).
9. Yâsemî, Ca'fer. *Nakd ve Berresi-i Kur'ânbesendegî der Tefsîr*. Kum: Dânişgâh-i 'Ulûm ve Maârif-i Kur'ân-i Kerîm, Dânişkede-i 'Ulûm-i Kur'ân-i Kum, Yüksek Lisans, 2010, (Danışman: Abdurresûl Hüseyinîzâdeh).

SONUÇ

Bu çalışmada, Kur'âniyyûn şahsiyetleri incelenerek 8 Şia ve 16 Sünnî, Kur'âniyyûn kişiliği tanıtılmıştır. Bu şahsiyetleri tanıtmanın yanı sıra onların eserleri ve telifleri de tanıtılmaya çalışıldı. Bu şahıslardan bazılarının siteleri de bulunmaktadır. Araştırmacıların daha rahat erişebilmeleri için onlar da tanıtıldı. Ayrıca tanıtılan şahsiyetlerin yanı sıra; Kur'âniyyûn ile ilgili kaynaklara da yer verildi. Bu kaynaklar; 18 kitap, 22 makale ve 9 tez olup gelecekte Kur'âniyyûn ile ilgili çalışmalarda iyi bir kılavuzluk yapacaktır.

KAYNAKÇA³⁸

- Adil, Ğulama'lî Haddâd (ed.). *Dânişnâme-i Cihân-i İslâm*. XXVII. Tahran: Müessese-i Dâiretu'l- Maârifî'l-Fıkhi'l-İslâmî, 1997.
- Bâbâî, Ali Ekber. *Mekâtib-i Tefsîrî*. II. İran: Pejuheşgâh-i Havza ve Dânişgâh-i Semt, 2012.
- Borgai, Ebû'l-Fazl Borgaî. "Ayetullah 'Uzma Allame Seyyid Ebu'l-Fazl b. Rızâ". Erişim 13 Eylül 2020. www.borqei.com.
- Ca'feriyân, Resûl. *Cereyânâ ve Sâzmânâ-i Mezhebî- Siyâsî*. Tahran: Neşr-i İlim, 2008.
- Dânes, Dâneshir. "Dâneshir". Erişim 11 Eylül 2020. https://www.daneshir.ir/Essay_Show.aspx?codeEssay=22192.
- Dânişme, Dânişme-i Cihân-i İslâm. "Çerâğ Ali". Erişim 15 Şubat 2018. <http://rch.ac.ir/article/Details/7925>.
- Dânişger, Mecîd. "Tevfîk Efendî Sıtkî". *Mecelle-i Âyna-i Pejûheş* 152/2 (2015), 12-14.
- Ensânî, Pörtâl-i Camî-i 'Ulûm-i İnsânî. "Pejûheşgâh-ı 'Ulum -ı İnsânî ve Mutâla'at-i Ferhengî". Erişim 13 Eylül 2020. <http://www.ensani.ir>.
- Es'adî, Muhammed. "Cereyânşinâsi-i Kur'ânbesendegî der Dû Karn-i Ahîr". *Hadîs-i Endîşe* 2/1 (İlkbahar 2006), 95-106.
- Hubbullâh, Haydar Hubbullâh. "es-Sîretu'z-Zâtiyye". 15 Ekim 2020. <http://hobbollah.com/>.
- Hüseynî, Seyyid Abdullah. "Kur'âniyyûn yâ Munkirân-i Sünnet". *Ma'rifet-i Kelâmî* 4/3 (Kış 2010), 59-84.
- İrandoc, Vezâret-i 'Ulûm Tahkikât ve Fenâverî. "Pejûheşgâh-ı 'Ulum ve Fenâverî-i İttilât-i İrân". Erişim 13 Eylül 2020. <http://www.irandoc.ac.ir>.
- Kâzımî, Şihâb. "Nakd-i ber Endişehây-i Seyyid Ahmed Han Hindî Pîrâmûn-i İ'câz". *Beyyînât* 26/2 (2001), 132-141.
- Kur'âniyyûn, Ehlul-Kur'ân. "Reisiyye". 15 Ekim 2020. https://www.ahl-alquran.com/arabic/profile.php?main_id=1.
- Kur'âniyyûn, Nakd ve Berresî-i Tefekkurât-i Selefi ve Mudde'iyân-i Kur'ânî. "Safha-i Aslî". Erişim 13 Eylül 2020. <http://www.quraniun.com/>.
- Lib, Iran Libraries Information Website. "Safha-i Aslî". Erişim 13 Eylül 2020. <http://www.lib.ir/>
- Maarefquran, Pejûheşgâh-ı 'Ulum ve Ferheng-i İslâm. "Portâl-i Câmî' Ulum ve Maarif-i Kur'ân", Erişim 13 Eylül 2020. <http://www.maarefquran.com>.
- Maârif, Mecîd vd. "Berresî ve Nakd-i Mebân-i Kur'ân-i Ahmed Subhî Mansûr der İnhisâr-i Menbe'iyet-i Kur'ân bâ Te'kid ber Kitâbi'l-Kur'ân ve Kefâ Masdaran li't-Teşri'i'l-İslâm". *Mecelle-i Pejûheşhây-i Tefsîr-i Kelâmî* 1/1 (Bahar 2014), 1-30.
- Magiran, Bânk-i İttilat-i Neşriyât-i Kişver. "Mecellât-i Tahassusî", Erişim 13 Eylül 2020. <https://www.magiran.com/>.
- Nâsıh, Ali Ahmed vd. "Berresî ve Nakd-i Dîdgâhhây-i Kur'ân-î ve Hadîs-î Kur'âniyyûn-i Ehl-i Sünnet". *Pejûheşnâme-i Maârif-i Kur'ânî* 16/1 (2014), 154-179.
- Nâsıh, Ali Ahmed vd. "el-Kur'âniyyûn ve Ehemmu Şubuhâtihim". *Mecelle-i Edeb-i Arabî* 12/1 (2014), 193-215.
- Nlai, National Library and Archives of I.R. IRAN. "Hâne", Erişim 13 Eylül 2020. <http://www.nlai.ir/>.
- Noormags, Pâygâh-ı Mecellât-ı Tahassus-i Nûr. "Kur'âniyyûn", Erişim 15 Eylül 2020. <https://www.noormags.ir/>.
- Simorg, Nosa Şirket-i Nermefzâr ve Sahtefzâr-ı İrân. "Hâne", Erişim 15 Eylül 2020. <http://simorgh.net/>.
- Şâhrezâî, Ali Tasdîgî vd. "Nakd-i Dîdgâh-i Reveş-i Tefsîr-i Kur'ân be Kur'ân, Kur'âniyyân-i Şia". *Mecelle-i Pejûheş-i Dînî* 29 (2014), 1- 16.
- Şahrûr, Muhammed Şahrûr. "el-Menhec ve'l-Mustalahât". Erişim 15 Eylül 2020. <http://www.shahrour.org>.
- Tabâtabâî, Mustafa Hüseyinî Tabâtabâî. "Mustafa Hüseyinî Tabâtabâî", Erişim 15 Şubat 2018. <http://www.tabatabaie.net>.

³⁸ Tanıtılan şahsiyetlerin eserleri dışında bu çalışmada; 18 kitap, 22 makale ve 9 tez sonuç kısmından önce sunulmuştur. Bunların tekrarından kaçınılmıştır. Dolayısıyla bu hususlar dışında kullanılan kaynaklar aşağıda verilmiştir.